

ویژه‌نامه مقالات اقتصادی

نفت و رابطه ایران و عربستان

«نفت و رابطه ایران و عربستان» نام یادداشتی از «محمد مهدی بهکیش»، اقتصاددان ایرانی است که در تاریخ هشتم دی ماه ۱۳۹۳، در روزنامه دنیای اقتصاد انتشار یافته است.

بهکیش در ابتدای این یادداشت، عدم توافق عربستان بر سر کاهش عرضه نفت در اجلاس اوپک (۶ آذر ۱۳۹۳)، را عاملی مهم در سقوط قیمت نفت به زیر ۶۰ دلار در هر بشکه، از منظر برخی متخصصین و سیاستمداران ذکر می‌کند. در ادامه وی تصریح می‌کند «عدم توافق عربستان با کاهش تولید نفت نمی‌تواند فقط طی چند ماه چنین تغییری در قیمت به‌وجود آورده باشد، مگر آنکه بپذیریم عوامل دیگر مؤثر بر قیمت نفت مانند کاهش رشد در اقتصادهای بزرگ همچون ژاپن، چین و اروپا زمینه کاهش قیمت را به‌وجود آورده بود و تصمیم عربستان در اجلاس اوپک همانند چکاندن ماشه عمل کرده است.»

در ادامه این اقتصاددان به دو هدف عربستان با علم به تاثیر عدم کاهش عرضه نفت که می‌تواند در افت قیمت آن و اتخاذ چنین تصمیمی مؤثر باشد، اشاره کرد. وی افزود؛ «به‌نظر می‌رسد که با این حرکت دو هدف عمده را نشانه گرفته است: ایجاد فشار اقتصادی به ایران (و احتمالاً روسیه) و ایجاد مشکل در سرمایه‌گذاری در نفت شیل در آمریکا؛ زیرا گفته می‌شود قیمت تمام‌شده استخراج نفت شیل در آمریکا به‌طور متوسط حدود ۶۰ دلار برای هر بشکه است.»

متن کامل این یادداشت در ویژه‌نامه مقالات اقتصادی بولتن هفتگی کمیته ایرانی ICC - شماره ۱۱ از نظر تان می‌گذرد.

در این شماره می‌خوانید:

- سوالات شما در مورد بیمه مسئولیت متصدیان حمل و نقل چیست؟
- حمایت ICC از UNCITRAL در واگذاری مطالبات در تجارت بین‌المللی
- اخبار کمیته ایرانی ICC
  - کمیسیون اقتصاد دیجیتالی تشکیل جلسه می‌دهد
  - نشست کمیسیون حمل و نقل برگزار می‌گردد
  - سمینار «ابعاد و آثار حقوقی و تجاری تحریم‌ها»
- معرفی کتاب: راهنمای URDG 758
- ویژه‌نامه مقالات اقتصادی - شماره ۱۱

پاسخ سوالات شما در بخش «سوالات متداول» وبسایت کمیته ایرانی ICC است.

WWW.ICC-IRAN.COM

جهت تهیه کتب کمیته ایرانی ICC، به دبیرخانه این کمیته و یا دفتر خدمات مشورتی کمیته ایرانی ICC (واقع در اتاق تهران) مراجعه نمایید. همچنین خرید اینترنتی کتاب از طریق وبسایت این کمیته میسر است.

سوالات شما در مورد بیمه مسئولیت متصدیان

حمل و نقل چیست؟

دفتر خدمات مشورتی کمیته ایرانی ICC، به منظور حفظ منافع حرفه‌ای اعضا و دست‌اندرکاران عرصه‌های گوناگون بازرگانی بین‌المللی و بهره‌گیری بهینه از توان کارشناسی موجود در بدنه کمیسیون‌های تخصصی و خدمات مشورتی کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین‌المللی، اقدام به برگزاری نشست‌های پرسش و پاسخ برای گشایش مشکلات ایجاد شده کرده است.

اینک این دفتر، بیست و ششمین نشست پرسش و پاسخ خود را به ریاست «مجید زند میرآلود» و با حضور «محمد جواد محمدیان امامی» و «فرخ پوشایی»، به ترتیب مشاور عالی دفتر خدمات مشورتی و دو عضو کمیسیون بیمه کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) و با موضوع «سوالات شما در مورد بیمه مسئولیت متصدیان حمل و نقل چیست؟» در روز چهارشنبه، ۱۷ دی ماه سال ۱۳۹۳ ساعت ۱۴ لغایت ۱۶ در سالن اجتماعات طبقه سوم اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران (خیابان خالد اسلامبولی (وزرا) شماره ۸۲- مقابل کوچه ۲۱) برپا می‌نماید.

گفتنی است نشست مذکور، آموزشی نبوده و صرفاً برای پاسخ‌گویی به مشکلات شما تشکیل می‌شود. همچنین ثبت‌نام رایگان بوده و از طریق فاکس انجام می‌پذیرد. لذا، علاقه‌مندان می‌بایست نام و سمت خود را همراه با امضای معتبر، روی سربرگ درج و به شماره ۸۸۷۲۸۰۷۷ ارسال نمایند. حداکثر ظرفیت پذیرش ۲۵ نفر است. لازم به ذکر است که هر سازمان تنها می‌تواند یک نفر را برای شرکت در این نشست معرفی نماید و ثبت‌نام‌کنندگان در صورت انصراف از حضور در این نشست بایستی این دفتر را مطلع سازند تا اقدام به جایگزین نمودن متقاضیان دیگر نماید.

حمایت ICC از UNCITRAL در واگذاری مطالبات در تجارت بین‌المللی

اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) حمایت خود را نسبت به کنوانسیون سازمان ملل متحد پیرامون واگذاری مطالبات در تجارت بین‌المللی اعلام کرد. بر اساس توصیه‌های کمیته‌های اجرایی و حقوقی کمیسیون بانکداری ICC، هیئت اجرایی ICC، این کنوانسیون را مورد تایید قرار داد. جلسه مذکور، چهل و ششمین جلسه شورای جهانی بود که در تاریخ ۱۹ و ۲۰ نوامبر ۲۰۱۴ (برابر با ۲۸ و ۲۹ آبان ماه ۱۳۹۳) در نیویورک برپا شد.

اتاق بازرگانی بین‌المللی از اهداف کنوانسیون در ایجاد اصول و قوانین حمایت می‌کند تا وضوح و شفافیت در سیستم حقوقی عملیاتی برای واگذاری مطالبات بین‌المللی پدید آید. این امر در حالی است که ICC از سویی خود را با اهداف کنوانسیون برای ترویج ارتقای قانون (مرتبط با واگذاری مطالبات) تطبیق داده و از سوی دیگر، از شیوه‌های موجود واگذاری و همچنین تسهیل توسعه شیوه‌های جدید حمایت کند.

بانک‌ها و شرکت‌های عضو ICC شرایط بررسی یا صرفنظر در تامین‌های مالی را به واسطه تاثیر قوانین بر واگذاری مطالبات آتی یا حجم واگذاری مطالبات بیهوده، گزارش کرده‌اند. ICC از اعتبار مطالبات آتی و حجم مطالبات کنوانسیون، محدودیت‌های بی‌اعتبار قراردادی در واگذاری مطالبات و ارائه قوانین روشن برای اولویت‌بخشی به ادعاهای رقابتی استقبال می‌کند. ICC به این ترتیب از کنوانسیون انتظار دارد که موانع حقوقی در دستیابی به مطالبات معاملات مالی را مرتفع سازد.

ICC و کمیسیون قوانین تجارت بین‌المللی سازمان ملل متحد (UNCITRAL) هدفی مشترک در حذف موانع موجود در تجارت بین‌المللی دارند و به این کنوانسیون به عنوان گامی بزرگ در حرکت به سوی جهانی شدن وام مبتنی بر دارایی توجه می‌نمایند.

ICC سابقه طولانی برای ایجاد رهبری بین‌المللی مطلوب در زمینه عملیات بانکی بین‌المللی، بویژه به عنوان مجمعی برای توسعه شیوه قوانین دارد. مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی (UCP) با اعمال اصلاحات مختلف از سال ۱۹۳۳، تبدیل به استاندارد جهانی و شناخته شده گشته است که به بیان و ایجاد اعتبارات اسنادی می‌پردازد.

UNCITRAL با امضای نسخه‌های بعدی UCP، پلی مهم برای آن دسته از کشورها فراهم آورده که پیش از این قادر به مشارکت مستقیم در فعالیت ICC نبودند. همچنین سایر قوانین ICC از جمله مقررات اینکوترمز ۲۰۱۰ مورد تأیید UNCITRAL قرار گرفته‌اند که این امر به پذیرش بین‌المللی آنها کمک می‌کند.

۱ United Nations Commission on International Trade

۲ Uniform Customs and Practice for Documentary Credits

اخبار کمیته ایرانی ICC

کمیسیون اقتصاد دیجیتال تشکیل جلسه می‌دهد

نشست کمیسیون اقتصاد دیجیتال کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) به ریاست دبیر کمیسیون مذکور «احمد عبدالله زاده»، در روز چهارشنبه مورخ ۱۳۹۳/۱۰/۱۰ ساعت ۱۴ الی ۱۶ در سالن طبقه دوم اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران (به آدرس خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی، شماره ۱۷۵) برگزار می‌گردد.

مسائل مورد بحث در این نشست از قرار زیر خواهد بود:

- سخنرانی «علی توسلی»، عضو هیئت مدیره سازمان نظام صنفی رایانه‌ای
- گزارش کمیته
- گزارش کارگروه‌های اطلاع‌رسانی و آموزش، فناوری ارتباطات و اینترنت، تجارت الکترونیک کمیسیون
- هماهنگی برگزاری سمینار آموزشی

نشست کمیسیون حمل و نقل برگزار می‌گردد

کمیسیون حمل و نقل کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) به ریاست دبیر کمیسیون مربوطه «محمود رستم افشار»، نشستی را در روز دوشنبه مورخ ۱۳۹۳/۱۰/۱۵ ساعت ۱۴:۳۰ در سالن ساختمان شمالی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران برپا می‌نماید.

رئوس جلسه مذکور به شرح زیر است:

- گزارش و بررسی اخبار روز حمل و نقل
- تاریخ برگزاری همایش کارنه ATA
- تشکیل کمیته بررسی برگزاری «همایش هماهنگی ارگان‌های حمل و نقل بین‌المللی»
- تصمیم‌گیری درباره نام کمیسیون با توجه به نظر هیئت‌رئیس
- سایر موارد

«ابعاد و آثار حقوقی و تجاری تحریم‌ها»

۱۶ و ۱۷ دی ماه ۱۳۹۳

اولین سمینار تخصصی

ابعاد و آثار حقوقی و تجاری تحریم‌ها

Legal and Commercial Aspects and Effects of Sanctions

برقراری تحریم‌های اقتصادی و تجاری از سوی کشورهای عمدتاً غربی و برخی مجامع بین‌المللی تحت نفوذ ایشان در سال‌های بعد از انقلاب و به خصوص تشدید فزاینده و بی‌منطق این تحریم‌ها در سال‌های اخیر، برخلاف اصول اولیه تجارت آزاد بین‌المللی و موازین حقوق بشر و اصل حسن نیت در روابط بین‌المللی است و آسیب‌ها و چالش‌های جدی برای شهروندان ایرانی به خصوص بازرگانان ایرانی و شرکای خارجی ایشان ایجاد کرده است.

کمیسیون حقوقی و داوری کمیته ایرانی در راستای وظایف محوله و نیازهای روز جامعه تجاری کشور، تصمیم گرفته سمیناری در زمینه جنبه‌های حقوقی و تجاری تحریم‌های بین‌المللی برگزار نماید.

هدف از برگزاری این سمینار بررسی مشروعیت این اقدامات از منظر حقوقی و خصوصاً عواقب و آثار و مسولیت‌های ناشی از این اقدامات و آموزش نحوه مقابله با آثار سوء آن است.

شرکت در دوره مذکور به صادرکنندگان و واردکنندگان، بازرگانان، مدیران شرکت‌ها، کارشناسان بانک‌ها و بیمه‌ها، علی‌الخصوص وکلا و حقوقدانان پیشنهاد می‌گردد.

از این رو، کمیسیون امور حقوقی و داوری کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) در نظر دارد اولین سمینار «ابعاد و آثار حقوقی و تجاری تحریم‌ها» را به مدت ۱۶ ساعت برگزار نماید.

• سخنرانان: «محسن محبی»، «محمد رضا ضیایی بیگدلی»، «قاسم زمانی»، «جعفر قنبری جهرمی»، «حمید رضا اصلانی»، «اویس رضوانیان»، «محمد اسماعیل فدایی نژاد»، «محمود رستم افشار»، «حمید علیجانی»، «سعید جمشیدی فر» و «فریده تذهیبی»

• زمان: روزهای سه‌شنبه و چهارشنبه، ۱۶ و ۱۷ دی ماه ۱۳۹۳، ساعت: ۸:۳۰ الی ۱۸:۰۰

• محل برگزاری: خیابان طالقانی شماره ۱۷۵، اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

• ارتباط با دبیرخانه: تلفن: ۸۸۳۰۶۱۲۷ فکس: ۸۸۳۰۸۳۳۰ ایمیل: ICCIran@icc-iran.com

از علاقمندان دعوت می‌شود برای نام‌نویسی در سمینار فوق، هزینه شرکت در سمینار (مبلغ ۲/۵۰۰/۰۰۰ ریال برای اعضای کمیته ایرانی و ۳/۰۰۰/۰۰۰ ریال برای غیراعضا) را حداکثر تا تاریخ شنبه، ۱۳ دی ماه ۱۳۹۳ به شماره حساب ۱۵۵۰۰۵۰۰۹۲ کد شناسه ۹۳۱۳۹۴ نزد بانک ملت شعبه وزارت نفت (کد ۶۳۲۵۵) به نام کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین‌المللی واریز و اسامی شرکت‌کنندگان را به همراه تصویر فیش واریزی به دبیرخانه کمیته ایرانی ارسال نمایند.

برنامه سمینار و بروشور مرتبط با آن در وب‌سایت کمیته ایرانی ICC (www.icc-iran.org)، بخش آموزش، در دسترس می‌باشد. همچنین علاقه‌مندان می‌توانند با مراجعه به بخش ثبت‌نام آنلاین در سایت فوق نام‌نویسی نمایند.

راهنمای URDG 758 در کمیته ایرانی ICC

کمیته ایرانی ICC راهنمای نسخه تجدیدنظر شده مقررات متحدالشکل ضمانت‌نامه‌های عندالمطالبه (URDG 758) را که به همت دبیر کمیسیون بانکداری کمیته ایرانی ICC، «فریده تذهیبی»، ترجمه شده است، به بازار عرضه کرد.

نسخه تجدیدنظر شده مقررات متحدالشکل ضمانت‌نامه‌های عندالمطالبه (URDG) موسوم به شماره ۷۵۸ در اول جولای ۲۰۱۰ اجرایی شد و نخستین بار در سال ۱۳۸۹ با ترجمه دبیر کمیسیون بانکی ایرانی ICC، «فریده تذهیبی»، منتشر گردید.

هم اکنون راهنمای URDG 758 که بسیار فراتر از یک راهنمای معمول بوده و در واقع دایره‌المعارف ضمانت‌نامه‌ها در سطح بین‌المللی است. راهنمای مذکور، به همت تذهیبی، که خود عضو گروه (هفت نفره) بین‌المللی تهیه متن در کمیسیون بانکی اتاق بازرگانی بین‌المللی است، ترجمه شده است.

این راهنما یک کتاب ساده نبوده و از آن جا که موضوع ضمانت‌نامه‌ها دارای جنبه‌های متفاوت از جمله پیامدهای خاص حقوقی است. توصیه می‌گردد که هر کاربر، هر فعال دنیای تجارت و البته هر بانکداری که به امور مربوط به ضمانت‌نامه‌ها اشتغال دارد، اصل مقررات و راهنما را همواره در دسترس داشته باشند. راهنما نه تنها به تشریح علل و نحوه کاربرد هر ضابطه مندرج در URDG 758 می‌پردازد، بلکه مطالعه تطبیقی با سایر مقرراتی که برای تنظیم ضمانت‌نامه‌ها وجود داشته یا دارد را نیز در بر می‌گیرد.

به طور حتم، ترجمه چنین متنی مستلزم دقت، احاطه و نیز تخصص فراوان به امور ضمانت‌نامه‌ها است. مشارکت فعال مترجم برای تهیه متن مقررات، نشان از غنای اصل متن دارد. این کتاب ارزشمند که از آن می‌توان به عنوان یک جنگ ضمانت‌نامه یاد کرد به همت نامبرده تهیه گشته و در دسترس علاقه‌مندان به آگاهی از نحوه صدور و اجرای ضمانت‌نامه‌های عندالمطالبه قرار گرفته است.

راهنمای مذکور در پنج بخش تنظیم شده و در هر بخش مثال‌های عملی که در کل راهنما آمده است. شرح تحلیلی مقررات ضمانت‌نامه‌ها پویایی خاص به راهنما بخشیده و آن را از حالت خشک و بی‌روح درآورده است. هر بخش طوری تنظیم شده که به‌خودی‌خود مستقل باشد به نحوی که بررسی جامعی تحت عنوان همان بخش ارائه می‌شود بدون این که کاربران مجبور باشند برای درک مفاهیم آن به بخش‌های دیگر مراجعه کنند.

راهنمای کاربردی حاضر می‌تواند کمک بسیار ارزشمندی برای کاربران، بازرگانان، صنعتگران، صادرکنندگان، بانک‌ها و کارشناسان آن‌ها باشد.

کتاب مذکور در ۶۸۸ صفحه با تیراژ ۱۰۰۰ نسخه تهیه و چاپ شده و روانه بازار کتاب گشته است.

نفت و رابطه ایران و عربستان

«نفت و رابطه ایران و عربستان» نام یادداشتی از «محمد مهدی بهکیش»، اقتصاددان ایرانی است که در تاریخ هشتم دی ماه ۱۳۹۳، در روزنامه دنیای اقتصاد انتشار یافته است.

بهکیش در ابتدای این یادداشت، عدم توافق عربستان بر سر کاهش عرضه نفت در اجلاس اوپک (۶ آذر ۱۳۹۳)، را عاملی مهم در سقوط قیمت نفت به زیر ۶۰ دلار در هر بشکه، از منظر برخی متخصصین و سیاستمداران ذکر می‌کند. در ادامه وی تصریح می‌کند «عدم توافق عربستان با کاهش تولید نفت نمی‌تواند فقط طی چند ماه چنین تغییری در قیمت به‌وجود آورده باشد، مگر آنکه بپذیریم عوامل دیگر مؤثر بر قیمت نفت مانند کاهش رشد در اقتصادهای بزرگ همچون ژاپن، چین و اروپا زمینه کاهش قیمت را به‌وجود آورده بود و تصمیم عربستان در اجلاس اوپک همانند چکاندن ماشه عمل کرده است.»

در ادامه این اقتصاددان به دو هدف عربستان با علم به تاثیر عدم کاهش عرضه نفت که می‌تواند در افت قیمت آن و اتخاذ چنین تصمیمی مؤثر باشد، اشاره کرد. وی افزود: «به‌نظر می‌رسد که با این حرکت دو هدف عمده را نشانه گرفته است: ایجاد فشار اقتصادی به ایران (و احتمالاً روسیه) و ایجاد مشکل در سرمایه‌گذاری در نفت شیل در آمریکا؛ زیرا گفته می‌شود قیمت تمام‌شده استخراج نفت شیل در آمریکا به‌طور متوسط حدود ۶۰ دلار برای هر بشکه است.»

متن کامل این یادداشت در ویژه‌نامه مقالات اقتصادی بولتن هفتگی کمیته ایرانی ICC - شماره ۱۱ از نظرتان می‌گذرد.

نفت و رابطه ایران و عربستان

روزنامه دنیای اقتصاد - ۱۳۹۳/۱۰/۰۸

محمد مهدی بهکیش

برخی متخصصان و تعدادی از سیاستمداران بر این نظر پای فشردند که عدم توافق عربستان بر سر کاهش عرضه نفت در اجلاس اوپک (۶ آذر ۱۳۹۳) عامل مهمی در سقوط قیمت نفت به زیر ۶۰ دلار در هر بشکه بود. اگر این ادعا را بپذیریم، احتمالاً از مسیر تاثیرگذاری بر انتظارات بوده است و البته معلوم نیست که به چه ترتیبی ادامه یابد؛ ولی می‌دانیم که عرضه و تقاضای نفت حساسیت بسیار کمی در مقابل تغییرات قیمت در کوتاه‌مدت دارد؛ یعنی وقتی نفت گران (یا ارزان) می‌شود، نه تقاضا در کوتاه‌مدت تغییر جدی می‌کند و نه عرضه می‌تواند به سرعت خود را با آن هماهنگ کند.

البته در مدت طولانی‌تر (بیش از یک سال) که تکنولوژی امکان تغییر داشته باشد، عرضه و تقاضا عکس‌العمل نشان می‌دهد؛ بنابراین عدم توافق عربستان با کاهش تولید نفت نمی‌تواند فقط طی چند ماه چنین تغییری در قیمت به‌وجود آورده باشد، مگر آنکه بپذیریم عوامل دیگر مؤثر بر قیمت نفت مانند کاهش رشد در اقتصادهای بزرگ همچون ژاپن، چین و اروپا زمینه کاهش قیمت را به‌وجود آورده بود و تصمیم عربستان در اجلاس اوپک همانند چکاندن ماشه عمل کرده است.

به هر حال عربستان با علم به اینکه عدم کاهش عرضه نفت می‌تواند به افت قیمت آن منجر شود چنین تصمیمی را گرفت و به‌نظر می‌رسد که با این حرکت دو هدف عمده را نشانه گرفته است: ایجاد فشار اقتصادی به ایران (و احتمالاً روسیه) و ایجاد مشکل در سرمایه‌گذاری در نفت شیل در آمریکا؛ زیرا گفته می‌شود قیمت تمام‌شده استخراج نفت شیل در آمریکا به‌طور متوسط حدود ۶۰ دلار برای هر بشکه است. (البته قیمت تمام‌شده یک منبع با منبع دیگر متفاوت است و آن را بین ۲۵ تا ۷۰ دلار ذکر می‌کنند.)

عربستان همیشه از استراتژی نفت ارزان پیروی می‌کرده تا به این وسیله سرمایه‌گذاری در سایر منابع تولید انرژی را (عملاً) غیراقتصادی کند. قبل از انقلاب نیز چنین اختلاف‌نظری بین ایران و عربستان وجود داشت. ایران به دنبال گران کردن قیمت نفت بود و عربستان در پی ارزان نگه داشتن آن به بهانه حفظ سهم بازار. جالب آنکه استدلال ایران برای افزایش قیمت نفت در آن زمان، مقایسه آن با هزینه تمام‌شده نفت حاصل از شیل بود که حضوری در بازار نداشت و عربستان با توسل به این استدلال که تا زمان وجود ذخیره نفت در کشورهای حاشیه خلیج فارس نباید اجازه تولید انرژی از منابع جایگزین را داد. وزیر نفت وقت عربستان-ذکی یمانی- می‌گفت اگر نتوانیم نفت‌مان را در این دوران بفروشیم، احتمال دارد در آینده هیچ‌گاه امکان استخراج و فروش نفت را نداشته باشیم.

تا اواخر دهه ۱۹۷۰- به‌خصوص دوران جنگ سرد- روابط کشورها عموماً براساس روابط سیاسی تعریف می‌شد. از دهه ۱۹۸۰

که جهانی شدن اقتصاد اثرات خود را به جا گذاشت، تغییر پارادایمی در روابط بین‌المللی اتفاق افتاد و مبنای ارتباط کشورها بیشتر بر اساس پتانسیل‌های اقتصادی بیان شد به همین دلیل چین در اواخر دهه ۱۹۷۰، تصمیم به باز کردن درهای کشور خود به روی کالاهای وارداتی گرفت و خود شروع به نفوذ در بازارهای دیگر کرد. در همین بستر اتحاد جماهیر شوروی در ۱۹۹۱ فروپاشید که پایان جنگ‌های سیاسی بین قدرت‌های بزرگ را به ارمغان آورد.

انقلاب ایران در ۱۳۵۷ (۱۹۷۹) جایگزین نظام شاهنشاهی شد، ولی قبل از آنکه بتواند برنامه‌های اقتصادی خود را پیاده کند، درگیر جنگ با عراق شد و بعدها به شدت گرفتار تحریم‌های چندلایه و پیچیده غربی‌ها شد. صرف‌نظر از وجوه سیاسی انقلاب ایران که جای بحث آن در این یادداشت نیست، ایران فرصت هم‌اوردی اقتصادی در بستر پارادایم جدید را پیدا نکرد و کشورهای همسایه پتانسیل‌های جایگزین ایران را فعال کردند و از آن بهره فراوان بردند. رشد ترکیه و امارات متحده عربی در این سال‌ها مثال‌های روشنی در این زمینه هستند.

اکنون پس از گذشت ۳۵ سال، واقعیت‌ها به تدریج نمایان می‌شود و قدرت‌های اقتصادی نهفته در آب و خاک ایران اعم از وسعت کشور به همراه منابع گسترده‌اش و جمعیت تحصیل کرده آن و البته پتانسیل‌های سوق‌الجیشی منحصر به فرد کشور برای رشد و توسعه، غیرقابل‌انکار شده است و با وجود فشار تحریم‌ها، ثابت شده که تاثیر ایران بر جریان‌های اقتصادی در منطقه را نمی‌توان نادیده گرفت، به خصوص اگر به درستی فعال شوند. در مقابل، آمریکا -به همراه کشورهای غربی- در پی دستیابی به راهی برای گذر از مشکلات با ایران است؛ زیرا پارادایم معادلات جهانی تغییر کرده و گسترش مبادلات اقتصادی بین‌المللی جایگزین تعامل سیاسی بین کشورها شده و در این بستر است که پتانسیل‌های اقتصادی ایران می‌تواند اهمیت فراوان یابد. برجسته شدن پتانسیل‌های اقتصادی ایران و جلب توجه کشورهای غربی به آن موجب نگرانی کشورهای شده که از حضور کم‌رنگ ایران در صحنه اقتصادی منطقه بهره می‌برند و عکس‌العمل عربستان را در همین بستر می‌توان مورد توجه قرار داد. شاید عکس‌العمل عربستان درباره قیمت نفت را بتوان در دو مورد زیر خلاصه کرد:

۱- استخراج نفت شیل در آمریکا و منابع کشف شده شیل در دیگر نقاط جهان و همچنین کشف منابع گاز در کشورهای شرق آفریقا و استخراج آن از جمله مواردی هستند که عربستان همواره نسبت به آن نگران بوده و بدیهی است که نسبت به آن عکس‌العمل نشان دهد؛ زیرا علاوه بر کاهش درآمدهایش، تنها ابزار اقتصادی -سیاسی خود، یعنی تفوق در بازار نفت را به تدریج از دست می‌دهد.

۲- توافق ایران و کشورهای ۵+۱، موقعیت ایران در منطقه را تغییر خواهد داد؛ زیرا در دوره حاضر رویکرد اقتصادی جهان در روابط بین‌المللی می‌تواند موجب بهره‌برداری گسترده از پتانسیل‌های سرمایه‌گذاری نهفته ایران شود و طبیعی است که ایران می‌تواند به قدرت اقتصادی غیرقابل‌انکار در خاورمیانه تبدیل شود. به خصوص که نفت خاورمیانه به دلایل متعدد از جمله رشد تکنولوژی و تولید منابع جایگزین از یک طرف و پتانسیل کاهش تقاضا از طرف دیگر به تدریج اهمیت خود را از دست خواهد داد. فراتر از آن ممکن است بنگاه‌های اروپایی و آمریکایی به فعالیت اقتصادی در ایران راغب‌تر از گذشته شوند که این امر نگرانی بیشتری برای عربستان و دیگر کشورهای حاشیه خلیج فارس به وجود می‌آورد. اگر تنها به این نکته بسنده کنیم که در صورت فعال شدن بنادر ایران، بنادر هم‌جوار از جمله دبی بخش قابل توجهی از فعالیت خود را از دست خواهند داد یا اگر به تعداد هواپیماهایی که در ماه‌های اخیر از آسمان ایران عبور می‌کنند اشاره کنیم که چند ده برابر سال‌های گذشته است و نشان از آن دارد که با فعال شدن فرودگاه‌ها، ایران رقیبی جدی در مسیرهای شرق به غرب و بالعکس خواهد شد؛ زیرا هزینه‌های استفاده از مسیر ایران بسیار کمتر است. پتانسیل ایران در ترانزیت کالا را می‌توان مورد دیگری دانست که کشورهای آسیایی به خصوص هندوستان از آن بهره خواهند برد و ده‌ها پتانسیل استفاده نشده دیگر که می‌تواند ایران را

غیروابسته به صادرات نفت کند؛ بنابراین طبیعی است که عربستان و حتی کشورهای دیگر حاشیه خلیج فارس برای حفظ موقعیت فعلی خود تلاش کنند و در برابر تغییرات - هر چند متکی بر پارادایم جدید جهانی باشد - ایستادگی کنند، ولی به نظر می‌رسد دولت دکتر روحانی با اشراف بر این رقابت منطقه‌ای و آگاهی از پتانسیلی که در برابر ایران قرار دارد، اقدامات مناسبی را سازماندهی کرده است تا مسائل بین‌المللی کشور حل و فصل شود، ولی سیاستمداران ایران باید هوشیار باشند که از یک طرف در تله مجادلات منطقه‌ای گرفتار نشوند و از طرف دیگر الزامات بهره‌برداری از پارادایم مسلط شده اقتصادی را همزمان و هم‌سطح مذاکرات بین‌المللی دنبال کنند.

باید توجه داشت که تغییر پارادایم جهانی بر بخش‌های اقتصادی کشورها نیز اثرگذار خواهد بود. در قرن بیستم به‌خصوص تا دهه ۱۹۸۰ غرب و از جمله آمریکا از نفت ارزان حمایت می‌کردند، زیرا تخریب محیط‌زیست مانند امروز مطرح نبود و مصرف نفت بیشتر، نشانه توسعه بود. بنابراین بیش از ۵۰ سال در نیمه اول قرن بیستم قیمت نفت از حدود ۲/۵ دلار در هر بشکه فراتر نرفت و به همین دلیل در دهه ۱۹۷۰، جهان در برابر ایران که خواستار افزایش قیمت نفت بود به شدت ایستادگی کرد و البته موفق نشد زیرا قیمت نفت در دو مرحله (سال‌های ۱۹۷۱ و ۱۹۷۳) تا چهار برابر افزایش یافت.

ولی امروز حداقل دو عامل باعث تغییر چنین موضع‌گیری شده است؛ اول آنکه شرایط زیست‌ایجاب می‌کند تا تامین انرژی از منابع هیدروکربوری به منابع دیگری که تخریب‌کننده محیط زیست نیستند تغییر کند و این امر ضرورت جلوگیری از کاهش قیمت نفت را طلب کند تا سرمایه‌گذاری در تولید انرژی‌های جایگزین امکان‌پذیر شود. دوم آنکه سرمایه‌گذاری‌های عظیمی که در نفت شیل در آمریکا صورت گرفته به سادگی نمی‌تواند به ورطه ورشکستگی کشانده شود؛ زیرا نمی‌توان سرمایه‌گذاران آن به همراه موسسات مالی پشتیبان را در کوتاه‌مدت با مشکل مواجه کرد. این پدیده امری بلندمدت و چند بعدی است و در همان بستر باید مورد تحلیل قرار گیرد.

نکته دیگر نوسان قیمت نفت است که برنامه‌ریزی برای سرمایه‌گذاری را مختل می‌کند. بدیهی است کشورهای جهان - اعم از توسعه یافته یا در حال توسعه - به دنبال فضایی قابل پیش‌بینی برای برنامه‌های توسعه‌ای خود هستند و در نتیجه در ماه‌های آینده تلاش خواهند کرد تا ثبات معقولی در بازار نفت به وجود آورند، حتی اگر ثبات در قیمت‌هایی بالاتر از آنچه در بازار جاری است، برقرار شود که به نوعی بر خلاف جهت علائق مصرف‌کنندگان است.

بنابراین شرایط موجود در کشور اقتضا می‌کند که همزمان با گسترش تعامل با کشورهای غربی در قالب مذاکرات با کشورهای ۵+۱، نسبت به روابط کشور با همسایگان هوشیار باشیم و برنامه‌ای جداگانه برای تعامل با آنان تدوین کنیم. طبیعی است که فعال شدن ایران اثرات متفاوتی بر همسایگان می‌گذارد و بنابراین باید سعی کنیم درک مشترکی از شرایط جدید به وجود آوریم، ولی امر مهم‌تر آن است که بدانیم چگونه می‌توان از محوریت یافتن فعالیت‌های اقتصادی در تنظیم معادلات بین‌المللی در جهت تامین منافع ملی استفاده کنیم. به عبارت دیگر، باید از این فرصت برای ساماندهی ساختار اقتصادی کشور استفاده کنیم تا همزمان با حل مسائل بین‌المللی کشور، ساختاری آماده برای گسترش فعالیت‌های اقتصادی نیز داشته باشیم. به علاوه بسیار مهم است که بتوانیم از هم اکنون طرف‌های تجاری خود را در منطقه انتخاب کنیم و زمینه انعقاد قراردادهای دو یا چندجانبه با آنان را فراهم آوریم. کشورهای همسایه نباید از بازگشت ایران به صحنه جهانی نگران شوند؛ زیرا با توسعه ایران، امکانات جدیدی در اختیار همسایگان نیز قرار می‌گیرد که می‌تواند به رشد و توسعه آنان کمک کند. در این بستر، عربستان حرف زیادی برای گفتن دارد، ولی در مقام عکس‌العمل نیز امکاناتی برای ایجاد مانع در مسیر توسعه ایران دارد. بنابراین باید روابط همسایگی را براساس تعامل دوستانه برقرار سازیم تا همه کشورهای همسایه از رشد و توسعه ایران خرسند باشند، به جای آنکه از آن نگران شوند.